

Levende læring - Skolehager i drift

Erfaringsbanken er blitt til som følge av midler fra Statens landbruksforvaltning

Innhold

a. Innledning	s. 2
b. Skolehagerapporter	s. 4
c. Konklusjon	s. 32

a. Innledning

I forbindelse med prosjektet 'Levande skule' (1996-2000) deltok pedagoger fra til sammen 37 skoler på kurset 'Skolehagen som tverrfaglig læringsmiljø'. Kurset gav 4 vekttall og eksamen var å etablere en skolehage på egen skole. Enkelte av deltakerne hadde skolehager som allerede var i drift. Kurset gikk over to år og var delt opp i fire kurs-samlinger. Samlingene ble lagt til de fire årstider slik at vi fikk lagt inn praktiske øvelser knyttet til den enkelte årstid. Tiden mellom samlingene ble brukt til å utvikle skolehageprosjektet og forankre det i skoleutviklingen.

Deltakerne på kursene var begeistret, og de kunne vise frem bilder av store dugnader og flotte hager som etter hvert bugnet av liv og markens grøde.

På samlingene brukte vi det meste av tiden til å gi faglig og pedagogisk påfyll samt dele erfaringer og prøve ut arbeidsoppgaver i praksis.

I prosjektet 'Levande skule' var det også plukket ut 8 skoler med stor geografisk spredning som fikk status som pilotskoler. Disse skolene fikk utarbeidet en helhetsplan og de fikk et igangstartingsbeløp fra 'Levande skule'. På helhetsplanen var skolehage tegnet inn på samtlige pilotskoler. Ikke alle pilotskolene deltok på skolehagekurset, men de har allikevel bygget opp flotte skolehager. I rapporten er disse skolene representert med Maridalen skole og Medkila skole.

Det har vært et stort ønske om å fortsette å holde vekttallsgivende kurs i 'Skolehagen som tverrfaglig læringsmiljø'. For å få en bedre forståelse for hvordan kursopplegget kan bli best mulig har det vært et behov å se på hvordan skolehagene som ble etablert i perioden 1996 – 2000 har utviklet seg. En skolehage er levende og den trenger stell hele sommerhalvåret, også i sommerferien når lærerne har fri. Det er derfor oftest behov for ekstra innsats både fra lærere og foreldrene for å vedlikeholde hagen.

Statens Landbruksforvaltning har gjennom prosjektet 'Økologisk matglede' støttet arbeidet med å opparbeide en erfaringsbank for skolehagekursene.

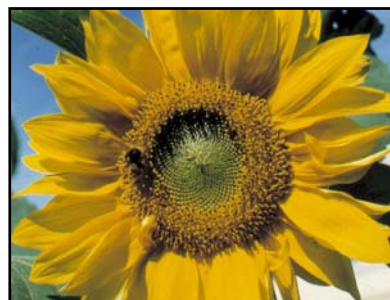
Målet er å få utviklet en hjemmeside som er knyttet til kurs, erfaringer og arbeide med skolehager og gården som pedagogisk ressurs. Det skal da legges opp slik at andre skoler med hager og hageelementer i skolens uterom kan legge inn informasjon og foto fra sine skoler i erfaringsbanken. Foreløpig er rapporten lagt ut på www.gaiarkitekter.no/tjome.

Følgende skoler har hatt personale på skolehagekurs i regi av prosjektet 'Levende skule':

Kurs nr. 1. 1997 - 1998

Kurssted: Fokholt gård, Stange – Fugleklo, Hurum – Foholt gård, Stange – Skillebyholm, Stockholm

Aurland barne- og ungdomsskole, Aurland,
Spiren barnehage, Aurland
Det Kgl.selskap for Norge Vel, Skjetten
Høgskolen i Hedmark, avd. lærerutdanning, Elverum
Steinerskolen i Ås, Ås
Oslo kommunale skolehager, Geitemyra, Oslo
Steinerskolen på Hedmarken, Stange
Steinerskolen i Fredrikstad, Fredrikstad
Tangen skole, Tangen
Lindeberg 4H, Lindeberg, Oslo
Smestad ungdomsskole, Lillehammer
Furu skole, Ringsaker
Huseby skole, Oslo
Steinerskolen i Asker, Asker
Høgskolen i Østfold, avd. lærerutdanning, Halden

Kurs nr. 2. 1998 – 2000

Kurssted: Sogn jord- og hagebruksskule, Aurland – Steinerskolen i Bergen, Bergen – Fokholt gard, Stange – Skillebyholm, Stockholm

Sneltvedt skole, Skien
Berg skole, Helgeroa
Tonstad skole, Tonstad
Rauland småskule, Rauland
Grytastranda skule, Vatne
Brattås skole, Nøtterøy
Sander skole, Sander
Flåm skule, Flåm
Christi Krybbe skoler, Bergen
Vågen skule, Ølensvåg
Vassbygdi skule, Aurland
Steinerskolen i Stavanger, Stavanger
Klyve fritidsordning, Skien
Funnaunet miljøgård, Meråker

Kurs nr. 3 1999 – 2001

Kurssted: Staup videregående skole, Levanger – Skillebyholm, Stockholm

Hegle skole, Levanger
Levanger skole, Levanger
Meldal ungdomsskole / Løkken barneskole, Løkken verk
Bratsberg skole, Trondheim
Stiklestad skole, Stiklestad
Staup videregående skole, Levanger
Steinerskolen på Ås, Ås
Mosvik skole, Mosvik kommune

b. Skolehagerapporter

I juni 2004 ble det sendt ut brev til de fleste som hadde deltatt på de tre kursrundene i perioden 1996 – 2000. Til sammen 40 brev ble sendt til skoler, høyskoler, barnehager og enkeltpersoner. Det ble sendt ut et purrebrev i september 2004. Til sammen 24 skoler har gitt tilbakemelding, og 22 av disse har en eller annen form for skolehage i drift i dag.

Flere av de som ikke har svart har med sikkerhet en skolehage i drift. Her må en regne med at brevet ikke har nådd rette person eller at de av andre grunner ikke har svart på henvendelsen. Flere av de som ikke har svart har også med sikkerhet ikke klart å holde liv i skolehagene, dette gjelder bl.a. to lærerhøyskoler.

I siste halvdel av august 2004 reiste jeg på besøk til skoler i østlandsområdet som var med i evalueringsprosjektet.

Følgende skoler ble besøkt:

Sander skole, Sander, Sør Odal
Sundgarden v. Smestad ungdomsskole, Lillehammer
Tangen skole, Tangen
Berg skole, Helgeroa
Klyve skolefritidsordning, Skien
Sneltvedt skolefritidsordning, Skien
Maridalen skole, Oslo
Geitemyra, Oslo kommunale skolehager, Oslo

I erfaringsrapporten er skolene jeg har besøkt skrevet med kursiv-skrift. Disse skolene har naturlig nok en mer fyldig beskrivelse. Noen av skolene er satt opp to ganger. Det er der lærere både har svart meg skriftlig og der jeg har vært på besøk.

Følgende skoler har gitt tilbakemelding:

Aurland barne- og ungdomsskole, Aurland
Berg skole, Helgeroa
Bratsberg skole, Trondheim
Christi Krybbe skoler, Bergen
Det Kongelige Selskap for Norges Vel, Skjetten
Furu skole, Brumunddal
Geitemyra, Oslo kommunale skolehager
Grytastranda skule, Vatne
Huseby skole, Oslo
Klyve skole, Skien
Rauland barneskule, Rauland
Maridalen skole, Oslo
Medkila skole, Harstad
Sander skole, Sander
Sneltvedt skole, Skien
Spiren barnehage, Aurland

Sundgarden, Smestad ungdomsskole, Lillehammer
Steinerskolen i Asker, Asker
Steinerskolen i Fredrikstad, Fredrikstad
Steinerskolen på Hedmarken, Ottestad
Steinerskolen i Stavanger, Stavanger
Stiklestad skole, Verdal
Straumøy gard,
Tangen skole, Tangen

Alle kursdeltakerne har fått spørsmål om å si noe om:

Skolehagens innhold
Økonomi
Pedagogisk bruk
Bruk av hagens produkter
Drift og vedlikehold
Sommerdrift
Elevenes respons på oppgavene i hagen
Problemer

Spørsmålene har vært ment som en ledesnor på hvilke tema jeg har vært interessert i å få vite noe om. Det er stor variasjon i formen på de enkelte besvarelsene og dette gjenspeiler seg til dels i presentasjonen av skolehagene i rapporten.

Aurland barne- og ungdomsskole, Aurland

Rektor Kari Johnsen

Aurland barne- og ungdomsskole var en av pilotskolene i 'Levende skule'.

Skolehagen inneholder:

900 m², helt inntil skoleplassen.

4-delt skolehage for småskolesteget m. vekstskifte.

4 bedd for 5. og 6. klasse til ettårige vekster / grønnsaker.

Solsikkebed for 7.klasse.

Plen, lysthus, 2 lekehus laget av elever, kaninbur m 2 kaniner, staudebed, krydderbed.

Økonomi:

Fått økonomisk støtte bare via eget budsjett.

Pedagogisk bruk

Alle lærere på barnesteget bruker hagen, dvs. minst 7 lærere. I tillegg er det en lærer på ungdomstrinnet som bruker hagen.

Bruk av hagens produkter

Fest, foredling og salg.

Drift og vedlikehold:

Det brukes mye tid i skoletiden om våren. Det blir for det meste avsatt tid i arbeidstiden.

To kvelder er det foreldredugnad på småskoletrinnet.

Sommerdrift:

Prøver å legge sommerstellet til foreldrene.

Elevenes respons på oppgavene i hagen

De liker å stelle kaniner, leke, kjøre stein, spa og høste.

Problemer:

Litt problemer med mangelfull interesse fra ansatte ved ungdomskolen.

Litt problem med støtte fra driftsavdelingen om å slå og vanne - særlig i sommerferien.

Potetopptak

Berg skole, Helgeroa

Lærer Janne Hauane – administrerer skolehagen.
210 elever

Skolehagekurset gav startskuddet til skolehagedriften på Berg skole. Skolehagen er nå et satsingsområde for skolen og den er vel kjent i bygda.
3 lærere går nå sammen om å legge nye planer. De skal fornye seg, lage en ny ordning som fungerer bedre i forhold til sommerferie osv.
Janne har 30 min.pr. uke til administrasjon..

Grønnsaker er plundrete, de ønsker nå mer frukt og bær og urter. Rips, solbær, bringebær, bjørnebær.
De har en fin skolehage med svært fin tomt i skolegårdens sydlige hjørne.
Alle klassetrinn får delta.
6.klasse har skolekjøkken og er ansvarlige for høstfesten (7.kl). De har dermed hovedansvar for dyrkingen.
Foreldre blir invitert en formiddag i skoletiden til høstfest med grønnsaksuppe.

De skal nå lage en ny plan for hvert trinn.
Elevbedriften skal lage produkter til høstmarkedet.
Det skal bygges opp bed inne langs sydvendt vegg i skolegården for å få en tørr og varm dyrkingsplass til urtene. De skal satse på følgende produkter :
ringblomstbed – ringblomstsalve
oregano – krydderposer
mynter – the
frukt og bær til safting og sylting.; kaker, paier, syltetøy.
Dele og selge stauder.

De fikk drivhus av hagelaget. Her eksperimenterer de med eksotiske planter, physalis osv. De satser på å få dette arbeidet inn i andre fag som geografi, naturfag osv. Det er redskapsbod og de fikk et gammelt høsehus. De har i det hele tatt fått mye av foreldrene.

Komposten fungerer dårlig, her har det vært for mye flis fra kaninene .De sorterer mat og papir i klasserommene og matavfallet varmkomposteres.

Skolehagen på Berg skole ligger veldig fint plassert i den sydlige delen av skolegården

Bratsberg skole, Trondheim

Lærere Anna Vikan og Per Wist

Skolehagen inneholder:

Areal på sydsiden av skolen med en parsell til hver av klassene samt SFO.

Areal på et småbruk i nærheten, en liten kilometer å gå i motbakke.

Det er et lite veksthus som brukes til forkultur og her er det i år også dyrket ananaskirsebær og squash. Lite redskapshus.

Skolehagen vil bli utvidet når utbyggingen av skolen er avsluttet.

Økonomi:

Bratsberg skole er en liten skole og det er mange satsingsområder, men "Levende skule" er fortsatt satsingsområde og det er satt av noe ressurser til to lærere.

Innkjøp av frø dekkes av inntekt fra salg av hagens produkter til foreldre.

Foreldrene hjelper med traktorarbeid vår og høst.

Pedagogisk bruk

Hver klasse samt SFO har sitt areal på et område syd for skolen. Her dyrkes blomster, urter, purre, løk, gresskar og poteter.

Tidsbruken i skolehagen er veldig varierende og er ofte lagt til uteskoledager.

Bruk av hagens produkter

De har solgt blomster, urter, potet og julenek på Grønn Barnebydag i Trondheim. Inntekten gikk til et brønnprosjekt i Keren i Eritrea. Det er også solgt noe til foreldre der inntekten skal gå til nyinnkjøp av frø til våren.

Per har heimkunnskap i år og prøver å bruke mest mulig av avlingen i matlaging. I tillegg har vi høsttakkefest hvor alle klasser benytter det som er mulig fra skolehagen.

Sommerdrift:

Her er det god hjelp fra foreldrene til vanning og lusing

Problemer:

Det er for få lærere / voksne som tar ansvar for det kontinuerlige arbeidet.

Såprosessene går greit, men stell, vanning, prikling og oppfølging ute varierer.

Elever med lenkeranser fra selvdyrket lin.

Christi krybbe skoler, Bergen

Lærer Magne Kjølén

Magne Kjølén er nå pensjonert etter mer enn 30 år på skolen, men han hjelper fremdeles til med det grønne arbeidet. Christi Krybbe skoler var en av pilotskolene i 'Levande skule'.

Skolehagen inneholder:

På Christi Krybbe skoler har de fortsatt ansvaret for Bryggehagene og de fortsetter å utvikle skolehagen på Øvre Bleken gård som ligger oppe i fjellsiden bak skolen, ett par stasjoner opp med Fløybanen.

På Øvre Bleken er det nå boret etter vann med godt resultat. Nybygget inneholder toaletter for jenter og gutter, kjøkken / vaskerom og et plante- og redskapsrom. Ute har de fått gårdsbrønn med pumpe. Nybygget er blitt et fint hus i stil med de andre gamle husene på gården.

I år har det bare blitt en potetåker etter all gravingen i forbindelse med byggingen. Til neste år skal de satse på gulrot i tillegg til potet.

I bryggehagene har skolen vedlikeholdsansvaret. Dette er en vanskelig oppgave. Her er plantevalget fastsatt og det er ca. 30 sorter. Det er flerårige småbusker og stauder sammen med løkvekster og en økende mengde rotgress som kveke og krypsoleie. Dette er en vanskelig kombinasjon for barnehender. Lettere er det i "Kålhagen" der alt ryddes vekk om høsten.

Det planlegges en kraftig opprydding i Bryggehagene våren 2005. De skal da , bed for bed, ta ut alle vekstene – rense for ugrasrøtter – og sette kulturplantene tilbake.

På skolen er det god rutine med å kompostere alt matavfall. Kaldkompostering skal de i gang med på Øvre Bleken.

Økonomi:

For å komme skikkelig i gang på Øvre Bleken gikk de ut med søknad til flere storbedrifter i Bergen om støtte til et nybygg. Resultatet ga ca. kr. 200 000,-. Bergen Skog- og treplantingsselskap, som har base på Øvre Bleken og deler skolens interesse for nybygg, står for resten av finansieringen.

Bruk av hagens produkter

Personalet er litt tilbakeholdne med å bruke produktene fra Bryggehagene i skolekjøkkenet på grunn av eksos fra den sterkt trafikkerte gaten bare meter fra plantene.

Det var rikelig med poteter fra Øvre Bleken som ble brukt på skolekjøkkenet. Til neste år blir det også gulrot og så skal de øke mer og mer for hvert år.

Potetopptaking på Øvre Bleken

Det kongelige selskap for Norges Vel, Skjetten

Anne Eichler

Skolehagen inneholdt:

100 m² med 5 grønnsaksenger, 4 frukttrær, bærbusker, urtebed, 10 m² drivhus med grønnsaker.

Økonomi:

Et lite tilskudd til driftsbudsjettet fra Norges Vel.

Pedagogisk bruk:

2 lærere brukte hagen.

Bruk av hagens produkter:

En del ble brukt til å lage mat på besøksdager. Noe ble solgt på marked for foreldre og til et festmåltid for de samme foreldrene og deres barn. Vi syltet og la på glass med elevene og noe fikk de med seg hjem. Vi lagret gulrot og potet i kjeller.

Drift og vedlikehold:

Det ble brukt ca. 10 t / uke i vekstsesongen pluss 20 t undervisning høst og vår av grupper med elever fra skoler i omegnen.

Elevenes respons på oppgavene i hagen:

De minste elevene likte å lete etter meitemark. Guttene ser etter alt som kryper, jentene plukker blomster. De litt større elevene elsker å høste og spise opp med en gang. Plante en liten plante og ta med hjem er også fint. De eldste elevene likte å lage i stand til marked, og å være med og lage mat.

Problemer:

Skolehagen ble nedlagt for 2 år siden.

Skolebruket leies nå ut til andre som driver en naturbarnehage. De har ikke ressurser til å drive hagebruk – bare litt i vinduskarmen.

Furu skole, Brumunddal

Stig Horsberg

Skolehagen på Furu skole var i drift frem til den ble lagt ned som kommunal skole for 3 år siden. Skolen gjenoppsto som Steinerskole samme år, men de har ikke prioritert skolehage som del av sitt opplegg – så langt.

Grytastranda skule, Vatne

Lærere Liv Gjerset og Birgit Urkedal.

Rosebuen
ønsker
velkommen
inn i
skolehagen

Singelganger
og
avgrensede
kanter rundt
dyrkingsbed.

Skolehagen inneholder:

Blomster, grønnsaker, urter.

Redskapshus med diverse redskaper. De forbruker en del småredskaper pga dårlig kvalitet.

Økonomi:

Pengene som kommer inn ved salg og utlodning på kunstkafe går inn på FAU sin konto. Disse pengene blir brukt til å ruste opp skolehagen og uteområdet ellers.

Pedagogisk bruk:

Skolehage er satsingsområde på skolen.

Alle lærere og elever er involvert i ulike slags aktiviteter og arbeide i skolehagen.

Alle klassene har uteskole en dag i uken, mye av arbeidet med hagen foregår da.

Hagen blir også brukt til temaundervisning også andre dager.

Hver høst har de noen uker med prosjekt rettet inn mot hagen. Det ender opp med en kunstkafe siste dag før høstferien, der hele bygda blir invitert inn til å kjøpe produkt fra bl.a. skolehagen.

Det er både blomster, grønnsaker og krydderurter.

Kunstkafe
med salg av
produkter fra
skolehagen

Skolehagearbeidet på Grytastranda skole har bidratt til at andre skoler i kommunen også har startet med skolehage. De får mye skryt for hagen av bygdefolk og andre.

Bruk av hagens produkter: Salg på kunstkafe

Geitemyra, Oslo kommunale skolehager

Skolehagerektor Tore Faller.

Tore på en av skolehagens egne parseller

Elever fra en videregående skole i Oslo

Oslo kommunale skolehager er på 40 daa. De forsyner 30 skolehager, spredt rundt i byen, med våronnarbeid og småplanter. 13 skoler har parseller på Geitemyra, for øvrig er det parseller til privat drift og en del jord som drives av Tore. Tore Faller har den ene faste stillingen i skolehagen.

Mange av parsellene blir ikke stelt om sommeren og er overgrodd av ugress. De fleste kommer tilbake om høsten for å redde restene. Ca. annenhver parsell er skolehage og privathage – privathagene er oftest fint stelt og sammen med alle frukttrærne blir helhetsinntrykket veldig frodig og fint. Skolene høster avlingene og tar det med tilbake til skolene. Der det er overgrodd eller lite avling får de litt fra Tore sin parsellhage.

Området er igjen truet med utbygging. Det var planlagt 450 boliger, mot at Oslo kommunale skolehager skulle få erstatningsarealer. Underskriftskampanjer og masse arbeide har ført til at planene er skrinlagt – i hvert fall for en periode. Tore tar nå opp kampen mot utbyggerinteressene. Han gjør bl.a. en brukerundersøkelse hvor han spør skolene og parselleierne om hvilke verdier og hvilke muligheter som går tapt om Geitemyra forsvinner. Han har engasjert en landskapsarkitekt som lager en plan over området og viser utviklingsmuligheter for eksempel med husdyrhold (kaniner, høns, hest). Det skal også vise behovet for flere ansatte i hagen.

Tore i snakk med en pensjonistene som driver skolehagen på Høybråten skole.

Prakt eksemplaret av en skolehage; Tøyen skole!

På vandringen rundt i skolehagen treffer vi på en representant for skolehagen ved Høybråten skole. Her har det vært skolehager fra ca. 1925. I dag er det ca 8 pensjonister fra 70 – 82 år (mannfolk) om steller skolehagen sammen med elever. Lions støtter prosjektet ved å kjøpe inn alle frø. Tore pløyer og harver og gir småplanter. Skolehagen er et frivillig tilbud til elevene på ettermiddager. Skoleinspektøren organiserer og ber elever som er interessert om å melde seg til skolehagen. 70 var påmeldte i år, 60 er med nå. Hagen er på totalt 2 daa. Foreldre og barn steller denne hagen i sommerferien.

Huseby skole, Oslo

Førskolelærer Astrid Kallhovd

Skolehagen

Skolehagen er bygget opp dels inne langs kantene i det ellers asfalterte atriumet og dels rundt den gamle rektorbygningen der SFO holder til.

Skolehagen var satsingsområde på skolen i perioden 1997 – 2003. Nå er det større fokus på teoretiske fag. Skolens ledelse og lærerne er positive til skolehagen, men merarbeidet som en vakker hage krever blir ikke prioritert.

Pedagogisk bruk

De fire førsteklasse sår i mai / juni.

Uteskolelæreren bruker skolehagen for 4 klasser på 2.klasstrinn.

4 klasser på 4.klasstrinn bruker den i natur- og miljøfag.

Bruk av hagens produkter

Urter og grønnsaker blir brukt til uteskolens matservering og til skolekjøkkenet for 6.klassene.

Drift

På skolen er det hageredskaper i en stor bod til slikt utstyr. De ønsker seg et rom til oppal av småplanter, nå bruker de klasserommene. De ønsker seg også et hagebruksrom og et veksthus.

Sommerdrift

Vanning besørges av SFO og vaktmester. SFO har fellesferie i hele juli. Da er det problemer med luking.

Skolehagen tar form. Her settes det potet i plenen og jordekkes med aviser og halm. Det ble god avling, og lite ugress.

Frø fra solsikker legges til tørk. Urteteen prøvesmakes.

Klyve skole, Skien

Førskolelærer Unni Lind

Dette er et prakt eksemp lar av en levende SFO. På Klyve skole er det 540 elever og det er den største skolen i Skien; 1-10 klasse. Det er 82 barn i SFO.

Unni Lind

Gården på Klyve

Skolefritidsordningen har et eget område som de nå ønsker å gjerde inn for å skjerme det fra andre aktiviteter. Først går vi inn i byen. Her er det små dukkestuer som er plassert rundt et tun og barna er i gang med forskjellige prosjekter inne i husene. På en trapp sitter det en gruppe med piker med en kanin som klappes og klappes. Fra byen går en gjennom den lille skogen og kommer til kjøkkenhagen. Stien deler kjøkkenhagen i to. Der bak kjøkkenhagen og urtehagen ligger gårdstunet. Her er det mye som skjer. Hengebuksvinet er i sin innhegning utenfor fjøset. I fjøset venter de nå hjem de 2 vinterfora sauene. Det er også stallplass til en hest her inne. I et eget hønse- og andehus er det en frodig blanding av raser. På naboeiendommen går det hester på beite. Her er det stor frihet og mye levende liv.

I skolehagen dyrker de grønnkål til dyrene. Videre dyrker de mye poteter og litt pastinakk, nepe og annet. Persille og tagetes plukkes og det blir laget buketter. Barna på Klyve SFO liker bedre å selge produktene og få penger for dem enn å spise dem opp selv, enda den dagen jeg er der så blir nepene høstet og skåret opp til direkte knasking. 2 ganger pr. høst lager de torgdag i 'byen' og da selger de poteter, hønseegg, andeegg, buketter og hva som ellers er å finne i hagen. SFO er åpent kl. 7.30 – 8.30 og 13.00 – 16.30.

Opptak av neper

.....vasking av neper

Maridalen skole, Oslo

Rektor Dag Ulvin
90 elever.

Maridalen skole var en av pilotskolene i 'Levende skule'.

På Maridalen skole er det fantastisk flotte utearealer. Skolen ligger som et småbruk omringet av skog. Det er flere store håndlagete lekeapparater i et landskap opp mot skolebygningene. Videre er det hønsehus, veksthus, redskapshus, grønnsak- og blomsterhage, rips og eplehage. Den store fotballbanen ligger i bakkant, nede mot skogen.

Hønsene går fritt omkring.

Det lille redskapshuset ligger fint plassert i skolehagen

Undervisningen på skolen foregår i grupper: 1.-4.klasse er sammen og 5.-7.klasse er sammen. I skolehagen er det grupper på opptil 20 barn samtidig. Gruppen er da sammensatt av elever fra 1.-7.klasse. Her brukes prinsippet at de eldste lærer de minste hvordan det skal gjøres. De eldste nyter rollen som pedagoger og de yngste elsker å være sammen med de 'store' og la seg kommandere i hønsehuset eller i hagen. De minste steller komposten.

Om sommeren steller SFO hønene, men de luker ikke. Foreldre får skrive seg på luke- og vanningslister før sommerferien. Nesten alle foreldre deltar. Når SFO er stengt er det foreldre der hver dag som steller høns, veksthus og skolehage.

Produktene fra hagen brukes på skolen. Det er ikke noen organisert fest, marked eller lignende, men dette ønsker de å få til. Eggene selges for kr.2 pr.stk.

I den gamle frukthagen er det store ripsbusker og epletrær som er et lite paradys både for barna og hønsene. På Maridalen skole er nå nesten hele lærerstaben nyansatte folk og det må gjøres en jobb med å informere og motivere lærere til å bruke skolehagen.

Det var frikvarter da jeg vandret rundt på skolens uteområde – halvparten av elevene var nede i frukthagen og den andre halvparten var på fotballbanen.

Medkila skole, Harstad

Rektor Wenche Havig

Medkila skole var en av pilotskolene i 'Levande skule'.

Skolehagen

Skolehagen er satsingsområde på Medkila skole.

Skolehagen er en del av uteskolen som drives gjennom hele året.

De lykkes godt med blomsterplantene. Vanskeligere er det å få grønnsakhagen til å fungere. De strever med dårlig jordsmonn som de prøver å forbedre med grønngjødsling og naturgjødsel.

Potet, grønnkål, salat, rabarbra, rips og solbær går greit å dyrke da det ikke krever mye sommerstell.

Rotgrønnsaker og urter strever de med å få til.

Økonomi

De har ikke bygd de planlagte veksthus, hønehus og hagebrukshus pga. elendig kommuneøkonomi.

Pedagogisk bruk

Alle lærerne bruker skolehagen. Kontaktlærerne har ansvaret da skolehagelæreren ikke er i fysisk stand til å ivareta hagelærerfunksjonen lenger. De opplever det som bra at kontaktlærerne tar seg av både hagedriften og heimkunnskap, da bygges kompetanse og det er ikke bare hagebrukslærer som har ansvar alene. Kontaktlærerne har ansvar for at eget trinn lager forkulturer, sår, luker og høster det vi planter i skolehagen og klassehagene.

I vår- og høstona frikjøper de en lærer som kan koordinere arbeidet og veilede kontaktlærerne.

Bruk av hagens produkter

Det lille overskuddet brukes på heimkunnskap. Det lages linkranser av linen og dekorasjoner av evighetsblomstene hvert år.

De bruker også skogsbær og sopp som elevene plukker. Skogen ligger like ved skolen som en forlengelse av hagen.

Det er veldig personavhengig i hvor stor grad overskuddet blir brukt.

Sommerdrift

Sommervedlikehold er en flaskehals for Medkila skolehage.

Rauland barneskule, Rauland

Lærer May Britt Fallet

Skolehagen inneholder

Kjøkkenhage og blomster.

De har et greit lagerrom til utstyr som de trenger til hagearbeidet, og de har bra med utstyr.

Pedagogisk bruk

3.klasse har hovedansvaret for kjøkkenhagen. De gjør mesteparten av hagearbeidet om våren; de sår og planter ut. Om høsten har de da glede av å ta inn gode og sunne grønnsaker.

Til oppal av planter bruker de et grupperom, i år brukte de også et klasserom med godt resultat.

Noen klasser har ansvaret for dyrking av blomster.

Bruk av hagens produkter

Noe av overskuddet blir brukt i heimkunnskapen. Ellers er det stor stas når de får ha med noe hjem.

Drift og vedlikehold

Barnehagen ligger som en forlengelse av skolebygget og nå har også de satt i gang med kjøkkenhage. Dette gjør at det er lett å samarbeide, bl.a gjorde de en kjempejobb i sommer.

Annet

Skolen fikk en forespørsel fra bygdeheimen (omsorgssenter for eldre) om å fylle en gammel pram med blomster. Dette synes de var veldig hyggelig.

De synes også det er veldig hyggelig når privatpersoner i bygda spør dem om råd når det gjelder hagedrift, eller når noen (spesielt eldre) har lagt merke til kjøkkenhagen deres.

Problemer:

Skolehagearealet er noe redusert siden oppstart i forbindelse med Levande skule, på grunn av utskifting av lærere og litt for mye sommerarbeid på noen.

Det er litt ulikt hvor mye de ulike klassene gjør ut av hagen, men dette har de snakket om og funnet ut at slik er det bare. De skulle ønske at de fikk gjort mer ut av hagen, men er også fornøyd med det de får til.

Sander skole, Sander

Heidi Hitland

Skolehagen inneholder:

Ca. 400 m² hageareal bak skolen, men synlig fra utearealet ellers. Skolehagen er omkranset av skigard med plenareal rundt. Lavvo er like bak. Hagen er stjerneformet med bark i midtgangene. Det er mye blomster og det er lagt vekt på estetikk og frodighet. Det er noen flerårige planter, først og fremst urter. Ellers er det mye grønnsaker, poteter, blodkløver og mais. Heidi har lyst til å prøve lin.

Økonomi:

Vaktmester har bygd et drivhus og de har fått bygd et plantehus (blomsterbua) ved hjelp av dugnad og gaver. Ellers finansieres hagen ved at vi selger overskuddsplanter om våren. De selger også stiklingsformerte blomsterplanter og tomatplanter.

Pedagogisk bruk:

Mye tid om våren. Fra slutten av mars er det ca. 5 dager med såarbeid. Senere er det 1 – 2 uker med prikling. Her er det også arrangert foreldredugnad.

Åpen dag med plantesalg i slutten av mai. Utplanting de 2 første ukene av juni.

Det er blomster fra hagen i alle klasserommene og på lærerværelset hele høsten. Heimkunnskapslærer er flink til å bruke hagens produkter. Ellers så bruker alle hagen fra tid til annen, men ikke systematisk.

Bruk av hagens produkter:

Spiser så mye som mulig av produktene. Pynter med blomster inne. Aler opp og selger planter om våren.

Drift og vedlikehold

Heidi har avsatt 4 t pr. uke til skolehage / bibliotek. Hun planlegger og organiserer hagearbeidet, med god hjelp og støtte av rektor Knut og vaktmester Kjell.

I vårsesongen tar skolehagen en del fritid (Heidi og Knut) , men vi teller ikke timer. Det er moro!

Sommerdrift:

Utfordrende å få sommerstellet til å fungere godt.

Mange foreldre / barn / sommergjester besøker hagen i løpet av sommeren. Et brudepar brukte hagen som bakgrunn for brudebildet sitt!

Elevenes respons på oppgavene i hagen

De liker å så, prikke og plante ut. Liker også godt å selge planter.

Om våren er det attraktivt å stå inne å så i varmen i blomsterbua – i det sterke vekstlyset!

Problemer:

Ingen problemer, men noen utfordringer:

Å få sommerstellet til å fungere godt nok samt å skape engasjement og deltakelse hos andre lærere, slik at det ikke blir for personavhengig.

Sander skole, Sander

Sander skole har en praktfull skolehage der det er bygget opp og skapt rom for å følge hele årskretsløpet for en hage. Her er blomsterbua med så- og oppalsrom for blomster og grønnsaker. Videre er det drivhus velutstyrt med benker og hyller til en større produksjon av småplanter. Her er redskapsboden og varmkompostbinger. Den store stjernehagen er frodig og full av blomster, grønnsaker og poteter. Her bugner det.

Veksthuset er snekret av vaktmesteren og her er det storproduksjon av småplanter om våren. Skolehagen ligger inn mot skolens lekeområder

Lærer Heidi Hitland og rektor Knut Torkildsen er alene om ansvaret for hagen. Heidi har 4 t pr. uke til skolehage + bibliotek. I sommerferien stiller foreldrene etter lister de har meldt seg på før sommerferien.

Kompostering: Elevene sorterer i klasserommet, organisk avfall komposteres i varmkompost, hageavfall komposteres i 3-delt bingje i skolehagen (vendes hvert år over i neste bingje – ferdig etter tre år). Produkter fra hagen er småplanter til salg på vårmarkedet, blomsterbuketter i alle rom om høsten, og masse grønnsaker til heimkunnskap. Inntektene fra vårmarkedet gjør at regnskapet for skolehagen ca.går i null. De holder av nok småplanter til skolehagen og blomsterbed. Heidi savner allikevel bedre utnyttelse av skolehagens produkter.

Et eget hagehus er gitt og satt opp av en lang rekke frivillige foreldre og bidrag fra bedrifter. Her er redskapsbod og sårom med vekstlys. De starter før påske. Da er det attraktivt å være med inn i det varme og lyse rommet. Etter prikling over til små pottesetteres plantene i veksthuset på benker. Alt i veksthuset er hjemmelaget av lærere og foreldre.

I hagen er det 8 vekstskifter. En klasse har ett skifte i alle syv årene og ett skifte er til overs. Elever kommer med slektninger i sommerferien for å vise frem hagen og den er brukt som bakgrunn for bryllupsbilder. Skolen er med på åpen Hage arrangement. De har ikke opplevd noe hærverk i hagen selv om den ligger sentralt i bygda.

Skolehagen sett fra vinduet i et klasserom.

I bakgrunnen skimter en Glomma.

Heidi og Kristin i blomsterbua.

Heidi uttrykker behov for at flere tar ansvar for skolehagen. I dag er folk med når de får beskjed om hva de skal gjøre. Hun savner at de også er kreative og tar initiativ.

Det er også behov for en bedre utnyttelse av hagens produkter av heimkunnskaplærer, her trengs gode oppskrifter. De vurderer å dyrke mer urter til salg på julemarked eller lignende. Flerårige trenger også mindre stell om sommeren.

Sneltvedt skole, Skien

Førskolelærer Inger Strand Kleiva

Skolehagen inneholder:

20 m² jord bak fotballbanen. Her har hver klasse sin lille del + SFO.

Bringebærhekk, frukttrær i skolegården, bed langs veggene.

Kompostavdeling i skolehagen.

Økonomi: Ingen økonomisk støtte.

Pedagogisk bruk: 5 lærere bruker skolehagen i undervisningen.

Bruk av hagens produkter: Spiser de opp, pynter og tørker blomster.

Drift og vedlikehold: Totalt 12 timer ekstra ressurs.

Sommerdrift: Foreldre steller.

Elevenes respons på oppgavene i hagen

De liker å hakke, rake og bruke redskaper. Så, luke og høste inn. Spise produktene.

Problemer: Det er vanskelig å få med alle lærerne. Det blir satt av for lite tid.

Sneltvedt skole, Skien

Inger Strand Kleiva

Skolen har 120 elever. Skolehagen er en liten snipp mellom fotballbanen og veien. Her er det grupper på ca. 7 elever av gangen.

Langs sydenden av skolehagen er det en hasselhekk. Da jeg var der satt det en gruppe småjenter i hagen og knekket nøtter.

Skolehagen er liten og klemt mellom vei og fotballbane.

En hellig stund med nøttekneking

En av klassene dyrker slangeagurk i et stort vindu i den lange gangen i skolebygget. Dette prosjektet avsluttes til sommerferien.

Det er vanskelig å få hjelp i hagen i sommerferien.

Hver klasse har sitt felt; ca. 2 – 3 m². De får det i 1.klasse og beholder samme felt i alle årene med skolehage.

Tove, tidligere hovedansvarlig for hagen sammen med Inger, har sluttet.

På vårdugnaden rensar de stiene i skolehagen .

De minste elevene er ivrige, men det avtar etter hvert.

Alt med kompost er veldig godt innarbeidet på skolen. De sorterer alt avfall i klasserommene, matavfallet komposteres.

2 elever fra hver klasse får kompostkurs hos Inger. Hun innkaller da til kompostkurs med servering av te og kjeks. De som har gått på kurset har da ansvar for å tømme kompostbøtten i klasserommet, legge på strø, sette på lokket riktig, vaske bøtten, legge strø i bunnen av bøtten. Kompostansvarlig kan engasjere andre i klassen eller gjøre det selv.

Nabogård er grønnsaksgård ; elevene får høste så mye de vil etter at selvplukkperioden er slutt. Det er da masse av gulrot, kål, purre, løk, potet, persillerot.

Spiren barnehage, Aurland

Førskolelærer Audhild Bjune

Skolehagen inneholder:

Ca 30 m² inngjerdet område på sørsiden av huset.

Det er hekker, gjerder, stauder og ettårige vekster. Urtebed og potetåker. Jordbæråker. Kompostbinge med to kammer.

Økonomi:

Ingen støtte.

Pedagogisk bruk:

Hvert barn har sin lille hageflekk hvor de sår og planter hver vår, for eksempel reddik, gulrot, salat og kål. Innimellom er det blomster. Så steller og spiser vi utover høsten.

Bruk av hagens produkter

De spiser det opp.

Drift og vedlikehold

3 barnehageansatte bruker hagen. Ca 3 timer pr. uke brukes til stell med mer.

Elevenes respons på oppgavene i hagen:

I en barnehage er det selvsagt helt annerledes enn på en skole. De voksne gjør, og barna hermer. Der de voksne steller, der oppstår det liv.

I Spiren barnehage er det 1 – 5 åringene. Barna elsker å spa og grave om våren. Finne mark og småkryp. De får lov å velge en sommerblomst hver fra gartneriet. Den plantes med stor omsorg. De klapper moder-jord dyna godt rundt røttene. Likeledes med frøene. Ett og ett forsiktig ned i jorda. Klappe oppå. Gressløk er deilig å spise, de jafser det i seg (og lukter!). Spiselige ting er spennende: rabarbra, løpstikke, peppermynte, eplemynte, persille, bærbusker.

Problemer:

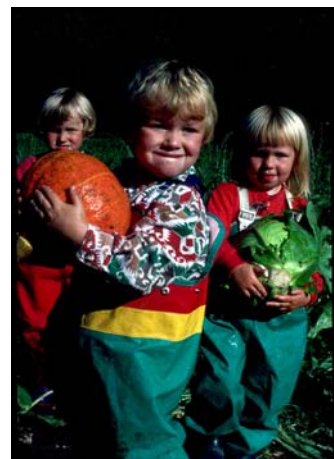
Litt ugress, ellers er det greit!

Ikke alltid så lett å få tiden til å strekke til som vaktmester, gartner og pedagog.

Etterord fra Audhild:

Jeg tror virkelig at barnehage - hager og gårdsbarnehager har en framtid, for her er det meningsfulle aktiviteter både for voksne og barn.

Innhøsting i Spiren gårdsbarnehage

Smestad ungdomsskole, Lillehammer

Lærer Helge Grønlien

Skolehagen er her bygget opp rundt tunet på småbruket Sunngarden. Sunngarden ligger nede ved elva der Lågen renner ut i Mjøsa, 2-3 km nord for skolen. Helge Grønlien er en ildsjel som har brukt masse ekstra tid og krefter på å restaurere bygningene på småbruket og deretter bygge opp en svært allsidig og imponerende frodig og vakker hage rundt bygningene. Helge Grønlien er lærer og har hatt med elever i alt restaurerings- og hagearbeidet.

Skolehagen inneholder:

ca. 50 stk frukttrær (pære, plomme, eple, kirsebær, morell), ca. 50 bærbusker (stikkelsbær, rips, solbær). Prydbusker, blomsterbed, urtebed, 5 grønsaksfelt og plenareal i kulturlandskap.

Økonomi:

Skolesjefen har de siste par år overstyrt skolen og bevilget øremerkede midler til Sundgarden og økologisk hagebruk.

Pedagogisk bruk:

Alle 8.klassene og alle 9.klassene skal ha to hele dager i Sundgarden om våren og to dager om høsten. 10.klassene skal ha minimum en dag høst og en dag vår.

Bruk av hagens produkter:

Skolekjøkkenet (9.klassetrinn) har en dag med hver gruppe (1/2 klasse) som til sammen blir 8 dager på høsten. Da er det å lage råkost med dip, grønnsaksuppe, gulrotkake osv.

Om våren lages noe av rabarbra (kake, suppe, grøt), neslesuppe, karvekålsuppe.

10.klasse har i år kokt mais og bakt poteter. 8.klasse har plukket bær og spist med vaniljesaus.

Drift og vedlikehold

2 lærere har ca. 1 time pr. uke for å drifte Sundgarden.

Sommerdrift:

Elever er i sommerjobb. Dette betinger en lærer som kan følge opp. Dvs. en lærer som kan ta fri når det passer skolehagen og ikke omvendt.

Elevene arbeider 2 dager i uka, halv dag. En lærer må da være i hagen eller tilgjengelig på telefon.

Elevenes respons på oppgavene i hagen:

Generelt har det stor betydning i hvilken grad læreren ser på oppgavene som blir utført og hvilken grad av forståelse læreren har.

Hos ungdomsskoleelever varierer ferdigheter og interesse svært mye, men alle setter pris på produktene.

Ellers: Jo større og vanskeligere en stein er, desto mer interessant er den.

Problemer:

Problemet på Smestad ungdomsskole er at administrasjonen ikke har vært interessert i skolehageprosjektet på Sunngarden. Skolehage har praktisk talt ikke vært noe tema på planleggingsdager eller i møtetiden. Ny rektor har vist interesse – så vi får se...

Smestad ungdomsskole, Sunngarden, Lillehammer

Helge Grønlien er hovedansvarlig.

Samlingstund på tunet på Sunngarden

Helge forteller om pæredyrking på sydvendt vegg

Det er totalt satt av kr. 10 000 til Sunngarden for stell av hagen i sommerferien. De arbeider da 2 – 3 dager pr. uke. Helge er der i løpet av dagen, og står i telefonkontakt med elevene som har sommerjobben hele ferien. Lønnen er kr. 50,-/t. Elever blomstrer i denne jobben, og ofte er dette elever som har rullgardinen nede i klasseromsituasjonen. Elever som hadde sommerjobb for fem år siden har vært tilbake og spurt om Helge husker dem; de hadde nå begyndt å studere biologi / veterinær pga. inspirasjonen fra Sunngarden.

Gården får totalt ca. 45 000 pr år fra kommunen.

Det er 4 vekstskifter fordelt på fire forskjellige steder. I tillegg er det et kvistbed. Det er en stor frukthage og to store urtehager. Veksthus til tomat og agurk. Låve/fjøs til gruppearbeid og museum for gjenstander som er funnet under arbeide på gården. Gårdsbygning med kjøkken og spisestue. Veksthus på skolen til oppal. Skolen ligger ca. 2- 3 km fra gården.

Fuglekasser (kvinand m.fl.), fiske i Lågen med mer.

En av de fineste og mest velstelte hagene jeg har sett i Norge. Ikke noe hærverk.

Ny rektor ønsker å markedsføre skolen med Sunngarden. Sunngarden er med på åpen hage arrangement.

Høsting av bønner.

På vei hjem etter en dag på Sunngarden.

Det er stort behov for flere som tar ansvar! Helge er pionersjelen som tar på seg alt. En del andre lærere føler de ikke slipper til – det er jo Helge sitt prosjekt. Helge vil gjerne ha en dag med Sunngarden i fokus sammen med lærerkollegiet. Dette er betent tema og snakkes ikke om. Et knippe lærere er med og bruker Sunngarden aktivt.

Alle elever (ca. 330) har to hele dager vår og høst på gården. Møter da opp der og er hele dagen. Da er Helge stort sett med og forbereder hva som skal gjøres osv.

Helge savner et begrep på helhetlig undervisning.

Det er stort behov for langt bedre kunnskap og kontakt med hva som er høsteklart og hvordan det kan brukes; sylting, safting, tørking, matretter osv

Steinerskolen i Asker, Asker

Pensjonert lærer Kirsten Trømborg

Skolehagen inneholder.

50 m² på gamleskolen og 100 – 150 m² på nyskolen. Begge er i utkanten av skolegården.

Arealet på nyskolen har leirjord og det har ikke vært nok krefter til å ta fatt på den.

Hagene består av jordstykker, busker og bed. Store, gamle ripsbusker, noen små nye solbær og stikkelsbær.

Nyplantet plomme og kirsebær. Rabarbra, løpstikke og noen urter.

Økonomi: Ingen økonomisk støtte.

Pedagogisk bruk

4.klasse har brukt hagen stort sett til poteter, men også til noen blomster.

4.klasse lærer bruker den oftest etter noe påtrykk, noen vil ikke bruke den.

Bruk av hagens produkter: Klassen spiser det med stor glede!

Elevenes respons på oppgavene i hagen

Tror det er mer individuelle forskjeller enn kjønnsforskjeller på oppgavene i denne lille hagen.

Problemer:

Ingen særlig interesse blant lærerne. Det er ikke satt av tid eller perioder på timeplanen.

Det er vanskelig å få dannet en gruppe som kan drive frem arbeidet.

Steinerskolen i Fredrikstad, Fredrikstad

Vaktmester Sten Sjøstrand

Skolehagen inneholder:

Hønsegård med frukthage inntil. Bærbusker som hekker langs stier. Urtespiralbed og ca. 150 m² dyrkingsbed. Totalt ca. 1000 m² – på vei mot bussholdeplassen.

Økonomi: De har fått noen midler fra Statens utdanningskontor, Kvalitetsutvikling.

Pedagogisk bruk: Andre lærere tar ikke eget initiativ, men følger opplegg fra Sten.

Bruk av hagens produkter:

Urtesalt, sanker frø, lager suppe på SFO, høsttakkefest i 1.klasse, egg til skolekjøkken osv.

Drift og vedlikehold

Sten er vaktmester og assistent og driver skolehagen i kraft av disse stillingene. Han opplever at det er alt for lite tid til skolehageplanlegging og –drift. Han må selv være primus motor for å få ting til å skje.

Elevenes respons på oppgavene i hagen

De minste liker godt potethøsting, å se på marker, edderkopper etc., samt å plukke blomster. 10 – 12 åringer liker godt å kjøre trillebår.

Problemer:

Her oppleves problemet å få gjennomslag for at skolehage er meget viktig. (Skolehage, ... nei det har vi ikke tid til. Vi må ha realfag.)

Urtespiral under bygging

Steinerskolen på Hedmarken, Ottestad

Sabine Niebuhr

Skolehagen inneholder:

Her er skolehagen på 25 m² lånt jord og på 6 forskjellige bed omkring på skolens uteområde.

Pedagogisk bruk:

7. og 8. klasse har hagebruksundervisning på periodeplanen. De har da 3-4 dager i september, som for 8.klasse avsluttes med en uke skolekjøkken på Fokholt gård før høstferien.

I mars/april fortsetter undervisningen med såing av blomster og urter i klasserommet. Såkassene fraktes inn i drivhuset i slutten av april. Drivhuset varmes da opp. I mai og juni er det prikling og utarbeid.

Vårperioden inneholder ca 14 undervisningsdager, stort sett i hovedfag, men noen ganger også i håndverks- eller andre timer. En dagstur til en av de omkringliggende gårder er inkludert.

Undervisningen begynner om høsten. Da skal elevene bli kjent med skolens uteområde, bedene som de skal stelle, blomster og trær som vokser der. Nå får de også smake, se og lukte på frukt, grønnsaker og urter fra de omkringliggende gårder. Elevene får i oppgave å bestemme og gjenkjenne dem.

Om våren er det såing, prikling, plantestell, forberedelse og salg av planter på vårmarkedet. I tillegg er det planting og luking av blomsterbedene på skolen.

Bruk av hagens produkter:

Salg av egne planter på vårmarked.

Kranser av korn og tørkede blomster.

Te av blomster og urter de har høstet og tørket, syltetøy av rips og rognebær, saft.

Salg på julemarked.

Spiser og prøvesmaker.

Skolekjøkken på Fokholt gård, i nærheten av skolen.

Drift og vedlikehold

Hagebrukslærer, klasselærer pluss en eller to assistenter er med i undervisningen.

Sommerdrift:

Stell av hagen blir betalt som vaktmestertimer.

Steinerskolen i Stavanger, Stavanger

7.klasse i komposten

Lærer Berit Hinna Sørås . Steinerskolen i Stavanger var en av pilotskolene i 'Levende skule'.

Skolehagen inneholder:

Skolehagen er ca. 1 daa og ligger i umiddelbar nærhet av skolens øvrige uteområder.

Den er omringet av enkle gjerder og bærbusker.

Hvert år planter de et frukttre sammen med 2.klasse. Prøver etter hvert å få inn noen flerårige vekster. Har humle, klatreroser, rabarbra, jordskokk, urter og en god del stauder. Ellers er det ettårige blomster og grønnsaker.

Bjørn og Amalie i 6.klasse prikler

Økonomi:

Skolen er en av Stavangers grønne skoler og de har fått noe hjelp derifra; for eksempel motivasjonskurs for lærere og konsulenthjelp. De kan få mer hjelp ved behov.

Pedagogisk bruk:

Det er ikke så mange lærere som bruker hagen enda, men alle er velvillige og kommer mer med etter hvert.

Emil og Joakim i 4.klasse sår

Bruk av hagens produkter:

I år har de hatt som mål å dyrke nok grønnsaker til suppe/lapskaus på Mikkelmessfesten. Blomstene plukker de inn til allmenn glede. De lager også calendulakrem. Bærene spises eller brukes av skolefritidsordningen.

Drift og vedlikehold:

En lærer har fått tildelt en del flytende timer for å stå for skolehagen. Det kreves ikke mer av fritiden enn en er villig til å gi. Dette er avhengig av hvordan arbeidet legges opp.

Skolehage står foreløpig ikke på timeplanen og det er vanskelig å si hvor mye tid som brukes i selve hagen.

Elevenes respons på oppgavene i hagen:

Alle elevene i barne- og ungdomsskolen synes best om å så, plante – og høste. I tillegg vil spesielt guttene gjerne grave, hogge og sage hvis greiner eller trær skal vekk. Jentene kan også ta et skikkelig tak med grovere oppgaver.

Problemer:

Her er det største problemet kampen mot ugras! Jorden var i utgangspunktet dårlig med et enormt innhold av ugrasfrø.

Alexandra i 4.klasse vann nyplantede ertebloomster

Stiklestad skole, Verdal

Lærer Trude Holm

Skolehagen inneholder:

150 m2 dyrkingsparsell rett syd for skolen. Parsellen leies for ett år av gangen.
Vi dyrker grønnsaker, blomster, lin og potet.

Økonomi:

Ingen støtte.

Pedagogisk bruk

Bruken av hageparsellen varierer fra klasse til klasse.

1.- 6. klasse har hver sin lille parsell med blomster og grønnsaker; sukkererter, reddiker, nepe, jordbær. En stor del av parsellen er brukt til å dyrke lin som har vært høstet av en skolebedriftsklasse. 6. klasse har ansvar for potet som de bruker i heimkunnskap.

Bruk av hagens produkter

Potet i heimkunnskap.

Lin til salg – buketter og kranser.

Grønnsaker spises opp.

Blomster pynter i klasserom pluss at elevene får ta med hjem.

Drift og vedlikehold

De bruker av planleggingstid til planlegging av skolehagen, men det krever ikke mye tid.

Sommerdrift:

Litt å se over om sommeren. Lukingsrutiner.

Elevenes respons på oppgavene i hagen

Lysten til å delta kan variere, men ikke kjønnsforskjeller.

Problemer:

Mye ugress krever lukingsrutiner på sommeren.

Straumøy gard, valevåg

Lærer og bonde Anne Grutle

Skolehagen inneholder

Her er skolehagen en integrert del av gårdsdriften og de bruker hagen når det er naturlig. Det er en stjernehage der de produserer litt grønnsaker, de har en urtehage og litt bær, epler og plommer. I hagen er det en froskedam. Det er redskapshus i hagen, men mangler veksthus.

Pedagogisk bruk

Det er 12 ulike skoler innom gården. 10 av skolene er innom med enkeltelever hver uke, to av skolene har klasser her noen ganger i året.

Bruk av hagens produkter

Overskuddet blir brukt til matlaging når det er elever på gården.

Drift og vedlikehold

Det har vært to travle år med bygging av skolestue. Dette har gjort at hagebruket har vært på et minimum. Til våren håper de å ha litt åkerbruk i tillegg til elevhagen.

Problemer:

Vanskelig å jobbe i hagen i høst på grunn av veldig mye nedbør.

Tangen skole, Tangen

Lærerne Marit Trosviken og Anne Godsveen

Marit og Anne var initiativtakerne til skolehageprosjektet og er fremdeles de som tar hovedansvaret. Tangen skole var en av pilotkolene i 'Levende skule'. Pr i dag er det også mange andre lærere med å drive frukthagen og kjøkkenhagen.

Skolehagen sett fra øvre del av skolegården

Anne og Marit i skolehagen

Frukt og bær høstes og syltes til saft og syltetøy og selges på høstmarkedet. Her er det også urtesmør med urter fra hagen, vedsekker, smørkniver spikket av elever osv. Fruktskogen er veldig tett, men et yndet lekested for elevene, særlig de yngste. Den er veldig vellykket med labyrinter og bugnende av frukttrær og bærbusker. De har også kaniner, høns og geiter.

Klassene har hvert sitt skifte i kjøkkenhagen og bytter hvert år. Dette er det behov for å endre til at de kan beholde samme skifte hvert år slik at arbeidet de gjør kommer dem selv til gode.

Halmhuset blir ikke brukt så veldig mye, men er en veldig fin samlingsplass og et godt undervisningsrom for mindre grupper.

Det har vært litt hærverk på halmhuset, og dessverre hærverk på geitekillinger.

Det er behov for et initiativ til å komme videre slik at de får bygget veksthuset og utbedret kjøkkenhagen.

Hagehuset er bygget av lokale materialer og brukes nå til gruppeundervisning og møter.

Marit i fruktskogen

c. Konklusjon

Rapporten viser hvordan det er gått med en rekke av skolehageprosjektene som ble startet i forbindelse med de tre kursene som ble holdt i perioden 1996 – 2000. Til sammen deltok lærere fra ca. 37 skoler på kursene. Fra 24 skoler er det kommet tilbakemeldinger på spørreskjema. Av disse er 2 av skolehageprosjektene nedlagt. 22 skolehager er i mer eller mindre full drift! Av de 13 skoler som ikke har svart på spørreskjema er det med sikkerhet flere som har skolehager i drift. Flere av dem er også nedlagt, bl.a. to på lærerhøyskoler.

Årsaken til at spørreskjemaene ikke er besvart er sannsynligvis at lærere har en travel hverdag. Flere av kursdeltakerne var dessuten i en ustabil jobb situasjon da de deltok på kurset, noe som gjorde det vanskelig å forankre skolehagen i lærerkollegiet og i skolens uterom.

Det kan se ut som om skolehagene har fått ekstra kraft der rektor er aktivt engasjert i skolehagedriften; for eksempel på Sander skole, Maridalen skole og Aurland barne- og ungdomsskule. Der også rektor var med på kurs er skolehagen blitt skolens satsingsområde og blitt godt forankret i lærerkollegiet og skolens uterom.

Det varierte hvor mange som deltok fra hver skole. Der det var flere lærere fra samme skole på kurs ser det ut til å være lettere å drive skolehagen, for eksempel på Sander skole, Stiklestad skole, Bratsberg skole.

Der det er flere lærere om å ta ansvaret for driften av skolehagen blir det også en lettere drift av skolehagen; eks. Klyve skolefritidsordning, Stiklestad skole.

Ildsjelene blir ofte stående alene med mye ansvar og kan ha problemer med å få med seg lærerkollegiet. Her står en i fare for å måtte gjøre det meste arbeidet selv. Dette bekrefter påstanden om hvor viktig det er å få med seg lærerkollegiet og rektor i startfasen av et skolehageprosjekt.

Sommerstell av skolehagen er en flaskehals for flere. Mange steder fungerer det greit med en ordning der foreldre luker, vanner og steller i sommerferien. Ett sted er det en barnehage i nærheten til skolen som steller om sommeren. Et annet sted får elever sommerjobb 2 dager i uken i skolehagen. Pensjonister er også involvert i en skolehage og tar seg av sommerstellet. Det er flere skoler som ønsker å dyrke vekster som i mindre- eller ingen grad trenger stell i skoleferien. De vil da redusere grønnsakdyrkingen til fordel for flerårige urter, stauder, frukttrær og bærbusker.

Det er også flere som etterlyser en bedre utnyttelse av produktene fra hagen. Bl.a. er det etterspørsel etter kurs for skolekjøkkenlærere for å lære mer om hvordan bruke produktene fra skolehagen til mat som barn og ungdom vil ha.

Rapporten viser at kurset 'Skolehagen som tverrfaglig læringsarena' har vært fødselshjelp til en lang rekke skolehager som fortsetter å blomstre og produsere år etter år. Kursets varighet på 4 samlinger fordelt på 1,5 – 2 år er sannsynligvis en god grunn til at skolehagene er blitt godt forankret på skolene.

Det er i dag sterkt fokus på fysisk aktivitet og kosthold til skolebarn- og ungdom. Her tilbyr skolehagene et helhetlig konsept, nettopp fordi de forlanger aktiv deltakelse mot å gi tilbake de beste råvarer en kan ønske til et godt og sunt kosthold.

Kanske pågår i dag en utveckling mot en skola där grensen mellan ute och inne alltmer suddas ut, där varje plats utnyttjas efter sina förtjänster, där skolgårdsdammar, trädgårdsrum, naturmark och stadsgator är lika centrala för lärandet som skolans inomhusutrymmen. Skolaktiviteter där eleverna dessutom är med och bestämmer och lägger grunden till en sund livsstil både hos sig själva och hos andra. En utveckling som gynnar såväl pedagogiska verksamheter som barns och ungdomars möjligheter att hitta, utveckla och vidmakthålla skolgården som frirum.

Petter Åkerblom, 2003

Tjøme, vinteren 2005
Marianne Leisner, Gaia Tjøme

